

АНОТАЦИИ НА МАТЕРИАЛИТЕ,

представени от доц. д-р Светлана Темелкова Събева

за участие в конкурс, обявен в ДВ, брой 92 от 18.11.2022 г., за заемане на академичната длъжност „професор“ по област на висше образование 3 Стопански, социални и правни науки, професионално направление 3. 1 Социология, антропология и науки за културата, научна специалност История на социологията – феноменологическа социология и социоанализа

1. Събева, С. (2023). *Надживявания. Феноменология и социоанализа на генеративното време*. София: Изток-Запад. 272 с. ISBN 978-619-01-1163-4

Зад думата „надживявания“, присъстваща в заглавието (и позволяваща множество семантични вариации по отношение на изживяваното време), стои многопластов теоретичен проблем, който монографията изследва от перспективите на генетичната феноменология, социоанализата и критическата социология на биовластта. Това е проблемът за генеративното време, разглеждано като специфична форма на историчност, която се конкретизира по отношение на епохата на свръхмодерността (до нашето „днес“ на пандемия и война). Във всяка от тези три перспективи генеративното време придобива характерна определеност, която експлицира, измества и хвърля нова светлина върху измерения, които при другите два подхода остават имплицитни.

Книгата е изградена чрез аналитични спирали, на които отговарят съответните тематични раздели: „Времето на живота и страданието от обществото: социоанализа на генеративността“; „Генеративният свят: перспективи на генетичната феноменология“; „Овещняване на генеративното време: към феноменологическата критика на биокапитализма“. Всяка от осемте глави завършва със заключение, което резюмира специфичния подход към проблема. Епилогът „Войната и политиките на смъртта“ представлява опит живото настояще на пандемия и война от прехода към второто десетилетие на XXI век да бъде отчасти исторически осветено чрез засрещане с мотиви от Макс Вебер и Мартин Хайдегер относно смисъла на смъртта. Линиите на трите основни проблематизации се удържат в единство чрез набор от феноменологически

методи, които изявяват – в духа на късния Хусерл – скрита, вътрешна, жива историчност на света на живота (Lebenswelt). Формулировката „скрита, вътрешна, жива историчност“ функционира като емблематично наименование на проблематиката на генеративното време.

В ейдетичен план генеративното време може да се дефинира като специфичен модус на времето, пресечно от три онтологически оси на човешкото съществуване – раждането-и-смъртта, остаряването и половото различаване. Става дума за измерение, което функционира чрез срастване между смислово-конститутивни и биофизически (природни) образувания, т.е. за феноменализиране на самия живот в човешкия свят „преди“ разцепването между култура и природа, „преди“ мисловните и практическите дуализми на модерността (затова и феноменологията на света на живота е основна методологическа рамка). Изследването е фокусирано върху структурите на времето, разгръщащи се по оста раждане-и-смърт. Те са определени чрез формално-указателен наглед като едновременно изживяване на неедновременността на животите. Това е интуитивна даденост в света на живеенето, оперираща със също толкова формално-указателните аспекти на времето „преди“, „след“, „едновременно“. В естествена нагласа можем да останем при факта, че всяко сингуларно време на живота между раждането и смъртта е обективно датируемо – то е едновременно със или локализирано преди и след други времена на живота чрез произход и наследяване, да кажем в поредицата на поколенията. Но ако заемем феноменологическа нагласа, следва да попитаме: къде е времевата междина, къде са тези „преди“, „след“ или „едновременно“ на животите, има ли някой, който ги живее като поток на преживяване, или те са ничие време там-вън, т.е. генеративната темпорализация се случва само като биологично и социо-културно обективно време? В късната си трансцендентална феноменология Хусерл открива нещо парадоксално за естествения наглед: първо, че тази множественост на жизнените времена се живее от мен самия / самата като поток на преживяване; и второ – че „преди“, „след“ и „едновременно“ на естествения наглед са трансформации на едно скрито „със“, така че множествеността на времената, пронизваща моето собствено време на живота, е проява на едно универсално съ-екзистирание. Хусерл нарича тази множественост, създавайки трудно преводим термин, съ-времеие, по-точно – историческа съ-времеовост (historische Allzeitlichkeit) или съ-темпоралност. Но загадката на генеративното време не свършва дотук. Защото моето сингуларно време на живота също има форма на съ-екзистирание на настоящия Аз и миналите Азове, т.е. аз самият / самата съм

интенционално един-в-друг / една-в-друга и имам моята персонална съ-времеовост. Така генеративното време тече по две основополагащи оси. То представлява темпорализиране на самото пресичане на тези две сфери на съ-екзистенция, на интересубективната и интра-субективната междина. Иначе казано, наследяване и самонаследяване се разгръщат едно чрез друго.

Тази феноменологическа концептуализация на генеративното време е изложена във втората част на изследването, която представлява неговия смислов център. В нея се извличат и преработват мотиви от късната трансцендентална феноменология на Хусерл (свързани с изживяваната телесност, интермонадичното време, историческата съ-времеовост, пасивния синтез и конституиращия времето поток), които се обвързват в цялостно разбиране за генеративен свят. „Свят“ тук се разбира в строгия смисъл на хоризонтна структура (функционираща чрез корелация между регион на смислова преддаденост и „празен хоризонт“), по отношение на която Хусерл следва принципа „Пра-хоризонтът, наследствената маса, в своя пра-смисъл представлява празен хоризонт. [...] Живите събуждат неживия“. Благодарение на стратегия, която не остава при реконструкция на тези мотиви, а разчита на мислене чрез и отвъд Хусерл, в тази част е предложено относително строго феноменологическо понятие за генеративно време, около което се организират и производните му понятия като генеративно преживяване, генеративен субект, генеративен стил и генеративна матрица на опита, пасивно повторение. В рефлексивен план полето на генетичната феноменология е обновено чрез експликация на трислойната архитектурна структура на генеративния хоризонт (аперцептивна преддаденост, предаваща хилетична пасивност и меонтични структури), която предоставя ориентири за интенционално-исторически изследвания; а аналитиката на изживяваното време е обогатена чрез проблематизиране на фрактализиациите на формата на потока на преживяване, афективното самоструктуриране на потока и функцията на пред-темпоралността по отношение на т.нар. патосни феномени (феномени на връхлитане).

Тази феноменологическа концептуализация на генеративното време представлява резултат не толкова от иманентна (спрямо конститутивната феноменология) мисловна стратегия, колкото от определено „изместващо четене“ както на Хусерловата генетична феноменология, така и на „социоанализата на самонаследяването“, концептуализирана от Деян Деянов. Всъщност монографията се разгръща чрез мислене на граници и опит за изграждане на гранични понятия за

генеративно време – между социоанализа на страданието от обществото и аналитика на биовластта, които са феноменологически фундирани, и генетична феноменология, която е социоаналитически центрирана. От тази интегрална перспектива генеративното време изплува като неразделното единство между екзистенциални и политически феномени, чието преплитане може да се разглежда като „субстрат“ на съвременните политики на живота и смъртта. Първата и третата част на изследването са посветени на аргументацията и разгръщането именно на тази теза. Формално-указателното определение за едновременното изживяване на неедновременността на животите придобива социоаналитическа и биополитическа конкретност: очаквайки заедно невъзможната едновременност на срещата при смъртта (Дерида), ние се надживяваме един друг, като си даряваме – или ограбваме – време, упражняваме власт за разпореждане с времето на другите, казва Бурдийо, а Джудит Бътлър усеща тази власт днес като съкращаване на скръбта, като „биополитическо управление на прежалимото“. Властовото структуриране на генеративното време се разкрива като условие за възможност на практиките на грижа в пределите на живота, но също и за работата на биовластово несъзнавано, което непрестанно остойносттава животите и (де)легитимира социалното желание за признаване на екзистенцията. Третият раздел на монографията представя една овещнена трансформация на генеративното време в епохата на свръхмодерността – т.нар. „биологически спечелено време“ (Петра Геринг), чието извличане, натрупване и преразпределяне стои в основата на биокапитализма. С това се извършва обръщане на развитата в предходните раздели аналитична перспектива в критическа, а именно – във феноменологическа критика на съвременната конюнктура на биовластта и биокапитализма. „Обръщането“ засяга не само познавателното, а и онтичното измерение, доколкото тук се търси отговор на въпроса как именно генеративният хоризонт съществува в захвата на исторически изменчиви символно-властови и био-властови политики на живота.

Особеностите на аналитиката на времето в тази монография могат да бъдат разбрани в контекста на т.нар. патосен обрат във феноменологическото понятие за опит. Той задава и най-общата рамка, в чийто предели социоанализата тук се схваща – както е обосновано в първи раздел – като аналитика на „сферата на ранимост“ (понятие, което преформулира феноменологически разбирането на Бурдийо за „позиционно страдание“). Една сфера на ранимост има своята нагледност, т.е. интуитивна даденост, в сетивната пълнота на формулата „случва се на мен“; а нулев пункт на конституцията

й представляват изживяваната телесност и интертелесност, които на свой ред са вградени в генеративен хоризонт. Тезата, че сферата на ранимост има своята архитектурнична основа в генеративното време, е основание и за наименованието „социоанализа на генеративността“.

Аналитиката на времето в този контекст разчита на описания на патосните феномени – като феномени на връхлитане – във феноменологическа конкретност, маркирана чрез категориалната употреба на предлога „при“, т.е. време при. Доколкото патосните феномени изплуват не толкова чрез аперцептивно схващане на нещо, било то определено или неопределено, колкото чрез афективна сила, т.е. чрез настойчивост и живост на афекцията, „при“ формулира прикованост към чуждото, към онова, което надхвърля хабиутализирания опит. Но това е и моментът на пра-впечатлението – едновременно неустановим чрез схващане и неопровержим като възплътено присъствие, – от който струи живото настояще. Тази темпорална конституция се описва не само чрез формални структури, а и чрез парадигмални нагледи – както „наивни“, така и рефлексивни – които се обвързват в жизнени ситуации и въвеждат с феноменологическа и социоаналитическа конкретност във всеки проблемен кръг. С други думи, формалното аргюи е неотделимо от едно материално аргюи на анализите.

2. Събева, С. (2014). Светът на телата и епохата на биовластта. Парадигмата на имунитета. *Социологически проблеми*, 3-4, 167-178. ISSN 0324-1572

Статията разглежда света на телата в епохата на свръхмодерността, като проследява ефектите от засрещането на два диспозитива: а) диспозитива на свръхмодерните бионауки и биотехнологии, които установяват ново съотношение между фюсис и техне, изразяващо се в „технизирание на живота и биологизиране на техниката“ (Валденфелс); и б) диспозитива на неолибералните биополитики и биоикономики, които установяват ново съотношение между сингуларно и видово човешко тяло, изразяващо се в пролиферация на видови биоидентичности (генетични, полови, нутритивни и т.н.), на ризоматични тела, съчленени с чужди биологични субстанции и технически импланти, на хибридни съществувания между живот и смърт (не-мъртвите, ембрионите и т.н.), които изискват от всеки рефлексивно присвояване под форма на борби за „собствено“ тяло. На фона на тази историческа конюнктура се аргументира необходимостта от три

съществени измествания в разбирането за биовласт спрямо фукоанските схващания: субстратът на биовластта днес е не толкова позитивно умножавания живот, колкото изложеният живот в смисъла на колективна изживявана телесност, уязвима пред „стихиите“ на света; властта върху живота се упражнява не толкова чрез пространствено разпределение на телата, колкото чрез времето на телата и разцепване на изживяваното единство между хабитуално, актуално и идно тяло; упражняването на биовластта предефинира телесната идентичност, т.е. възможността на едно тяло да се саморазличава от чуждо тяло, както и да трае във времето, чрез имунитета като всеобща функционална категория на живота. Предложеното пост-фукоанско разбиране за биовласт съдържа едновременно аналитичен и нормативен (критически) потенциал, доколкото изисква завръщане към онтологията на света на живота, анализ на тялото и живота като радикални феномени и откриване на „кълна“ на политиките на живота и смъртта в пределите на самия свят на живота. (Затова в този контекст понятията „биовласт“ и „политики на живота и смъртта“ не са тъждествени.) Този „кълн“ представляват отношенията на първична представяемост между изживяваните тела (включително и не-човешките, разглеждани като „физиологични субекти“), които не са едно до друго, нито едно в друго или едно вместо друго, а носят отговорност едно-за-друго.

- 3. Sabeva, S. (2021). “Life with the Virus”. A Phenomenology of Infectious Sociality. *Phainomena. Journal of Phenomenology and Hermeneutics*. 30| 116-117| April, The Covid-19 Crisis, 41-60. DOI: 10.32022| PHI 30.2021.116-117.3
p-ISSN 1318-3362 e-ISSN 2232-6650**

В съответствие с темата на броя, студията демонстрира възможностите на определен феноменологически подход (съчетаващ респонсивна и генеративна феноменология) за рефлексия върху структурните трансформации на света на живота в условията на пандемията Covid 19. Текстът е подготвен през първите шест месеца на пандемията и носи спецификата на тази времева и афективна перспектива към събитията. Смесовите трансформации на света на живота се проследяват чрез следните основни теми: конфликта между усетите за „реалност“ на пандемията, който се анализира чрез понятието перцептивна вяра и времевата структура „живот със без пауза“; пандемията

като интертелесна конфигурация, която предполага формиране на рефлексивно отношение между персонално изживяван живот (като Азово изживявано тяло) и анонимно живян живот (като организъм, сплетен в ризома с чужди човешки и нечовешки организми); атмосферния характер на заразата в биофизичен смисъл, който съвпада с афективното атмосферизиране на света; хоризонтно разкриващия се екологичен обрат в медицинската криза, отнасящ се до условията на биологичния живот, и възможностите за осмислянето му чрез понятието за екологична интенционалност. Цялостната „инфекциозна“ трансформация на света на живота се разглежда като гранична ситуация – на „хвърляне напред“ във възможността за смърт, пандемична масова смърт – и свързаните с интерсубективното очакване на „срещата при смъртта“ структури на генеративното време. Набелязан е проблемът за трансгенеративния синтез на изживявана телесност като пред-наративен пласт на колективната памет за пандемията.

4. Събева, С. (2022). Биосоциални фрагментации: тела, интелекти и обгрижващ женски труд. В: Георгиев, Д.& Ненчева, Д. (съст.). *Полът. Между хуманитарните, социалните и правните науки*. 191-202. Издателство Scribens. ISBN 978-619-7467-38-3

По време на пандемията Covid 19 идеята за колективен имунитет, сдвоена с тази за колективен интелект, се превърна в доминираща фигура – едновременно апел и отказ, обещание и разочарование, възможност и невъзможност – в търсене на спасителен изход за всички, уловени в режимите на някаква политическа принадлежност. Каква е загадката на тази болезнено преживявана, особено в България, невъзможна възможност? Статията проблематизира процеса на биосоциална фрагментация, който може да се разглежда като ефект от инвестиции в двойни откази – да ти е отказано и да се отказваш, – увековечавани от субекта като телесни гравюри (соматизации). Тази теза се разгръща върху примера на едно смущаващо засрещане между отказ от ваксинация и обгрижващ женски труд, което изглежда повече от случайно свързано с половото различаване и пандемичната трансформация на дома като „тотална институция“. В светлината на определящата за този текст социоаналитична перспектива, социогенезисът на подобни

соматично инвестирани откази се търси в „особени светове на грижене“ и техните разбягващи се стратегии за сигурност.

5. Sabeva, S. (2021). Reification of Life-Time: Towards a Phenomenological Critique of Biocapitalism. *Metodo. International Studies in Phenomenology and Philosophy*. Vol. 9, n. 2, 447-468. DOI: 10.19079 | metodo. 9.2.469 ISSN 2281-9177

Студията обсъжда специфичното овещняване на изживяваната телесност в диспозитива на свръхмодерните биополитики, биотехнологии и биоикономики. Основанията за това овещняване се търсят в разцепването на класическото модерно единство между труд и живот, съответно – в ориентирането на капиталовите инвестиции не толкова към продуктивността на човешкия труд, колкото към продуктивността на самия биологичен живот и възможностите за извличане на т.нар. „биологически спечелено време“ (Петра Геринг). На този фон се аргументират три основни критико-теоретични тези: а) биологически спечеленото време, разглеждано като специфична принадлежна стойност (чийто генезис може да се открие още в неизясненото от Маркс съотношение между времето на труда и времето на живота), позволява да се дефинира в строг смисъл понятието за биокапитализъм; б) биокапитализмът модализира биологичния живот не между полюсите на живота и смъртта, а между полюсите на живота и оцеляването; затова и биовластта днес се упражнява в модалността да накараш някого да оцелее или да го оставиш да живее; в) зад гърба на биотехнологическите предприемачи, в региона на живата природа се вклинява „развременяване на природни процеси, които не са социализирани, но са условие за процесирането на социализираните“ (Деян Деянов), така че „квантите живот“ умножават асиметрично „квантите смърт“.

Чий обаче е онзи живот, в който е инкорпорирано биологически спечеленото време? Отговорът на този въпрос се търси експлицитно по границите на мислимото за Маркс и Хусерл, които биват въввлечени в парадигмален сблъсък по отношение за общия за тях проблем за „живата изживявана телесност“ и нейните „органи“; но и имплицитно, чрез фонова проблематизация на неовещнимото генеративно време, което се корени във

фундаменталния факт на едновременното изживяване на неедновременността на животите и взаимното даряване и отнемане на време.

6. Събева, С. (2021). Сюблимността на рационалното: подстъпи към Веберовата теза за разомагьосването на света (коментар към статията на Йоханес Вайс). *Социологически проблеми*, 1, 346-361. ISSN 0324-1572

Студията обсъжда постъпи към Веберовата теза за разомагьосването на света, като следва рефлексивната стратегия, която Вебер нарича „критика“ (в Кантов смисъл) на понятията, отваряща ги към техния исторически изменчив диагностичен потенциал. В центъра на вниманието е предложената от Йоханес Вайс „археология“ на Веберовата теза, която експлицира смисловите антагонизми между рационализма на модерната наука, етическия рационализъм на религиите на спасението и магическия образ на света. В духа на откритото от Вайс привативно дефиниране на модерността като „чуждо на Бога и безпророчествено време“, обсъждането се движи от интерес към антиномиите на модерното разомагьосване като разморализиране на света, което става условие за възможност на натуралистичните проекти на модерността. С препращане към основни тези от съвременния теоретичен дебат в България, на реконструкция и тълкуване са подложени двата аспекта на Веберовата теза: разомагьосването на света като културно-исторически процес, от една страна, и като смислово-генетична динамика, от друга страна. Отвъд темата за разомагьосването и рационализирането на жизнените редове, студията въвежда допълнителна изследователска линия, свързана с понятията „образ на света“ и „отношение към света“, в което се засрещат Веберовата и Хусерловата критика на модерния натурализъм.

7. Събева, С. (2011). Насилие и език. Бележки по социоанализа на документите на бившата Държавна сигурност. *Социологически проблеми*, специален брой, 20-37. ISSN 0324-1572.

Студията обсъжда взаимопроникването между насилие и език – чрез фигурата език на насилието, – доколкото то може да се разглежда като същностна черта на „режима на истина“ (в смисъла на Фуко) на всеки полицейския архив. Текстът протоколира една по-

скоро експериментална и теоретична рефлексия, съпътстваща работата в архива на бившата служба Държавна сигурност. В първия параграф т.нар. отваряне на досиета на бившата ДС се тематизира като дискурсивно събитие, разкриващо неотстранимата прекомерност и неотстранимата лишеност на официалния разсекретяващ дискурс, а отгук и опасността той да се окаже повторение на бившия „режим на истина”. Вторият параграф скицира аналитика на езика *на* насилието, дефиниран чрез специфичната размяна на местата между насилие и език при означаващата функция, чрез която се изобретява сингуларна „сфера на ранимост”. Третият параграф се занимава с особеностите на полицейския език като извънреден език (корелат на постоянното извънредно положение в разбирането на Бенямин и Агамбен), който фиксира значения в сивата зона между право и насилие. Заключителният параграф прави опит да се доближи до проблема за „живеенето от живота на другите” (хиазма) като структурна черта на доносничеството.

8. Николова, Н. & Събева, С. (2005). Упълномощеното тяло: политестетика на монтажа в седмичните кинопрегледи. *Социологически проблеми*, 1-2, 7-33. ISSN 0324-1572

Като използва визуален архив на седмичните кинопрегледи от периода 1947 – 1971 г., студията поставя проблема за легитимацията на властта в класическата фаза на българското „социалистическо общество“. Тя прави опит да разгадае символната алхимия на тази власт, тайната на проникването ѝ в капилярите на социума тогава, когато тя вече не е насилие и не се утвърждава чрез право над врага, т.е. чрез негативни механизми на отнемане, лишаване, прочистване и т.н., а изобретявайки собствената си позитивност, докосва – по думите на Хавел – с „идеологически ръкавици“. Анализът е фокусиран върху визуалното и дискурсивното инсцениране на официалните политически пространства в кинохрониката. Те се разглеждат като „свещените места“, в които се разиграват ритуали на институиране на общественото тяло и съответно се пораждаат символни ефекти на интеграция и тотализация, които сплит в едно социалните времена, пространства, тела и действия. Ядро на емпиричния материал е изследователски конструираната визуална серия „Вождовете на социализма 1947 – 1971“, а случаят, подложен на екземплярен анализ, е „апаратната харизма“ на Тодор Живков. Интересът към визуалните данни е продиктуван от това, че въпреки

идеологическата си свръхдетерминираност кинохрониката свидетелства дори без намерение за свидетелстване – оставяйки в наследство манифестирани и латентни значения, които са отворени към неизчерпаемо множество от генеративни синтези на видимост.

Декларатор: